

Svět mezi člověkem a vodou

František Kožíšek

Název jsem si, v parafrázi, vypůjčil z článku Tomáše Boňka „*Svět mezi člověkem a Bohem*“ (Okruh a střed č. 1/2001), který popisuje vývoj a obsah lidských představ o světě andělů. Tento vývoj, probíhající v určité spirále od poměrně přesných představ středověkých teologů přes novověké vytěsnění andělů do světa mýtů až po nedávné jejich „znovuobjevování“, se totiž velmi podobá vývoji představ o podstatě vody.

Voda, kdysi považovaná za jednu ze čtyř základních pralátek světa, byla nazývána *živlem* (od slovesa *žít!*). Dnes je voda živlem už jen v období záplav, kdy noviny píší o *živelné pohromě*, jinak je oficiálně neživou, anorganickou látkou s jednoduchým chemickým vzorcem. Přesto ještě lidé někdy hovoří o *živé vodě*. Co tím však myslí? Shrneme-li odpovědi na tuto otázku, dojdeme k tomu, že současný obsah pojmu *živá voda* je u většiny lidí spojen s představou bublajícího pramene, proudící čisté vody, osvěžujícího nápoje — prostě s vodou ve fyzickém slova smyslu. Tak tomu ale v minulosti nebylo — pojem *živá voda* byl dříve chápán méně pozemsky (fyzicky) a materializace tohoto pojmu nastala až ve dvacátém století. Mělo to dva důvody:

Pojem *živá voda* měl v minulosti daný obsah náboženský a mýtický. V Bibli používá Ježíš pojem *živá voda* obrazně pro dary Ducha svatého (viz Jan 4:4–15 nebo 7:37–39), proto bylo dříve považováno za nemístné takto nazývat pozemskou vodu. Podobně obsah mýtický, promítající se do pohádek a pověstí o *živé vodě*, která je zde zdrojem nebo prostředníkem zvláštní duchovní síly, nebo alegorický obsah v alchymických spisech, kde byl obrazem pramene *živé vody* popisován merkur filosofů.

Druhým a hlavním důvodem, proč se dnes většině lidí s pojmem *živá voda* pojí představa lahodné čisté vody a proč pro takovou (fyzickou) vodu začali výraz *živá voda* používat, je skutečnost, že lidé měli v uplynulých sto až sto padesáti letech možnost osobně poznat či dokonce okusit protipól: vodu, kterou můžeme klidně nebo s určitou nadsázkou označit jako vodu „mrtvou“. V důsledku degradace životního prostředí, kdy o mrtvých tocích hovoří i moderní věda, ale i rozvojem moderního vodárenství, kdy nám sice z milionů kohoutků teče hygienicky zabezpečená pitná voda, ale nevyvolává v nás asociaci *živé vody*.

Skutečnou příčinou materializace pojmu *živá voda* však není ani sekularizace společnosti, ani samotný průmyslový rozvoj, ale proměna vztahu člověka k vodě. Dříve si lidé vážili vody mnohem více. Tento respekt však nepocházel jenom z obtížné dostupnosti, ale především z nazírání vlastností vody. Voda byla předmětem náboženského uctívání, protože člověk v dávných dobách cítil, že voda je naplněna božskými bytostmi, kterým se lze přiblížit jen díky veliké úctě. Lidé však postupně ztráceli vědomí a osobní zkušenost s duchovní podstatou vody a čím více se dozvídali o fyzické podstatě vody a učili se ji technicky využívat, tím více bledla jejich znalost o duševní a duchovní podstatě tohoto živlu. Až konečně dospěli do stavu, kdy vodu považují za pouhou chemickou látku či prostředek k transportu nebo k výrobě energie. Ovšem lidstvo ztratilo nejen vztah k duchovní podstatě vody, dnes je navíc v nebezpečí, že ztratí i samu fyzickou podstatu vody. Ničení, vysychání nebo znečišťování nesčetného množství pramenů na celém světě je symptomem tohoto vývoje.

Předpokladem úspěšného zvrácení tohoto trendu je znovuoobnovení úcty k vodě, ovšem na novém základě. Tato změna přístupu musí být provázena nejen znovuoobjevením zapomenuté duchovní podstaty vody, ale i novým objevením vlastní „fyzické“ podstaty vody — stále více nových poznatků nás totiž přesvědčuje o tom, že voda není pouhé H₂O a že za určitých podmínek si přívlastek *živá* skutečně zaslouží.

Jistě, specifické znaky živých bytostí, jako je růst, reprodukce, metabolismus, regulace chemických a tepelných procesů, fáze rozvoje a úpadku apod., nemůžeme — přes určité náznaky — u vody pozorovat, a tak ať už je voda čímkoli, musí být v hierarchii zařazena o stupeň níže než živé bytosti. Zároveň však dobře víme, že voda má velmi úzkou spojitost se všemi formami života a že žádný z výše uvedených charakteristických rysů života (tedy ani život sám!) by bez vody nemohl vůbec existovat.

Proč voda, která nemá žádné vlastní charakteristické znaky života, tvoří vlastní základ života ve všech nejrozmanitějších životních projevech? Protože je univerzální složkou, všemi společně sdílenou; sama neurčená, ale přesto určující; protože, podobna prvotní matérii, poskytuje základní materiál života všemu živému:

- Zřikajíc se vlastního života, stává se prvotní substancí veškerého života.
- Zřikajíc se jakékoli vlastní formy, stává se tvořivou zárodečnou hmotou pro všechny okolní formy.
- Zřikajíc se vlastní fyzické stability, stává se prostředkem fyzické (tělesné) změny.
- Zřikajíc se vlastního rytmu, stává se původcem rytmu všude jinde.

T. Schwenk

A právě rytmus, tento bytostný rys přírody a živých bytostí, je charakteristický i pro takovou „neživou“ minerální látku, jakou je podle současné vědy voda. Řecky je slovo „rhythmos“ odvozeno od slovesa „téci, prouditi“ a voda nejenom proudí rytmicky, ale tečení, pohyb je jejím nejvladnějším atributem. Rytmy ve vodě lze pozorovat „zevně“ prostým okem v přírodě, nebo je lze zviditelnit pomocí zvláštních metod uvnitř vody samotné:

- Rytmičtý koloběh vody skrze hydrosféru (střídání fáze plynné a tekuté), díky němuž jsou možné změny počasí a cyklické změny ročních období.
- Meandrující (klikatící se) přirozený tok potoka nebo řeky: rytmická rovnováha mezi tendencí vody zaujmout původní sférický tvar (kapky) a přitažlivostí zemské tíže. Přirozený proud vody se skládá ze souhry mnoha jemnějších pohybů, vnitřních proudů: voda neteče jen „dolů z kopce“, po proudu, ale zároveň rotuje okolo své podélné osy — což ústí ve spirálovitý pohyb. Řekou tečou vedle sebe dva spirálovité proudy, které formují koryto řeky. Vidíme zde archetypální princip tekoucí vody, která se chce sama realizovat, bez ohledu na okolní prostředí.
- Pohyb vody a fáze Měsíce: mořský příliv a odliv je nejznámějším příkladem, ale Měsíc ovlivňuje i výši hladiny podzemních vod, způsob toku řeky či potoka (zatímco v období úplňku se voda rozlévá spíše do šíře, v období novu se drží spíše do středu a hloubky toku) nebo obsah rostlinných šťáv, takže doba porážení stromu má například vliv na kvalitu jeho dřeva.

„Vnitřní“ rytmy vody vycházejí ze skutečnosti, že voda je citlivý otevřený systém, schopný absorbovat různé i velmi subtilní a vzdálené vlivy, jako například různá fyzikální pole:

- Vezmeme-li stejnou vodu a rozlijeme-li ji do řady nádobek, které poté uchováváme za stejných podmínek s tím, že postupně jednu po druhé v pravidelných intervalech krátce protřepáme (čímž ji uvedeme do pohybu a více „otevřeme“ vnějším vlivům, které jsou — díky planetárním konstelacím — v každé chvíli poněkud odlišné) a nakonec do každé dáme klíčit semena, zjistíme, že tyto vody mají různý biologický účinek.
- Pokusy G. Piccardiho se standardizovanou chemickou reakcí ve vodním prostředí, které byly v padesátých a šedesátých letech dlouhodobě prováděny na různých místech zeměkoule, prokázaly závislost průběhu reakce na aktivitě Slunce i na pozici Země na oběžné dráze.
- Změny povrchového napětí, složení i chuti vody u podzemních vod se mění v závislosti na fázi Měsíce.
- Pomocí klíčení semen, změn povrchového napětí nebo krystalizace vody, změn barvy v koloidní chemické reakci apod. byla také prokázána možnost bezkontaktního ovlivnění vody člověkem (psychicky nebo životní energií).

To bylo několik příkladů netušené citlivosti vody, která nepochybně vyplývá z její kapalné podstaty: voda nemůže plnit svoji ústřední úlohu na zemi ve stavu plynném nebo pevném, ale pouze jako tekutina. Je představitelkou tekutosti vůbec a je zároveň jedinou tekutinou, která se v přírodě vyskytuje ve velkém množství. Vlastnosti, kterými se voda jako zprostředkovatelka života vyznačuje, působí teprve díky pohyblivosti vody. Proto je pohyblivost nejvýznamnější ze všech vlastností vody.

Na hladině i uvnitř vody se v pohybu odehrává neustálé vznikání a zanikání útvarů. A tak voda, která je svou látkovostí beztvářá, která nemá žádnou vlastní formu, stává se díky pohybu prostředkem všech možností formování, neustálého utváření a proměny podob, dějištěm nevyčerpatelné obnovovací aktivity. T. Schwenk byl ve své proslulé knize „*Citlivý chaos*“ schopen ukázat, že tyto útvary proudící vody (archetypální tvary jako vír, řetězec vírů, vlna, spirála, prstencový vír aj.) mají organickou podobu, že vznikají podle týchž zákonitostí utváření jako orgány živých bytostí (utváření svaloviny a kostní trámčiny, vnitřního ucha apod.), resp. tvary celých těl u nižších vodních živočichů (medúza, vířníci atd.).

V přírodní říši existuje mnoho podobných fascinujících paralel, které můžeme pozorovat a ověřit si, že orgány zvířat a lidí a formy rostlin povstávají z vodního elementu — avšak jejich vývoj se odehrává ve zcela jiném časovém měřítku! Organické tvary vytvořené proudící vodou se objevují jen na okamžik, aby vzápětí ustoupily a staly se opět neviditelnými. Formy orgánů živých bytostí se zdají opravdu vyrůstat z proudivých pohybů a manifestovat zákony pohybu vody, ale trvá to velmi dlouho, než se stanou skutečně viditelnými formami ve hmotě. Při formování organických tvarů nenajdeme žádné proudy, které by se pohybovaly rychlostí vodního proudu, ale všechny procesy proměny probíhají postupně se stěží postřehnutelným pohybem. Je to, jako by existoval svět sil vytvářejících a formujících orgány, který sice pracuje podle zákonů pohybu vody, ale v neviditelné podobě. Svět sil, který znovu a znovu modeluje (utváří) a formuje opakováním stejného proudivého tvaru, zatímco hmotná substance se mu postupně přizpůsobuje: organická forma se pomalu a nenápadně objevuje, jako by byla obklopena a prostupována neviditelným utvářivým proudem. Tento svět je skryt přímému pozorování našimi smysly, ale můžeme vnímat jeho „podpis“, který neviditelnou rukou vtiskuje do vody. R. Steiner tento neviditelný a tudíž nadmyslový svět sil popisuje a nazývá jej éternými tvořivými silami, silami, které jsou napojeny na život v éterných tělech živých organismů.

Voda pokrývá větší část zemského povrchu a je neustále v nejrůznějším pohybu — můžeme ji tak považovat za orgán, který spojuje Zemi a vesmír, integruje Zemi do běhu kosmických událostí a umožňuje jí sdílet tyto události. Kosmické síly tak prostupují každý pohyb vody a voda přenáší tyto síly (impulsy) a jejich rytmy do všech organismů na Zemi. — Nedostali jsme se však nyní k divnému paradoxu? Hledali jsme svět mezi člověkem a vodou, ale došli k závěru, že právě voda je prostředníkem mezi člověkem a (okolním) světem:
VESMÍR → VODA → ČLOVĚK

Je to otázka měřítko a možná též zpřesnění zadání našeho úkolu: existuje něco („svět“) mezi člověkem a materiální úrovní vody (H₂O s rozpuštěnými minerály a plyny)? Zjistili jsme, že vedle materiální roviny můžeme u vody rozpoznat ještě další, subtilnější rovinu, tzv. vitálně-energetickou nebo též éternou. Z různých duchovních nauk však víme, že existují ještě další roviny bytí: emocionální (astrální) úroveň, mentální a duchovní úroveň, přičemž ale všech pět těchto úrovní je přítomno jen u člověka.

K zvláštním individualitám těchto vyšších úrovní bytí patří skupina tzv. elementárních bytostí, spojených se světem živlů. Jejich svět se nám odedávna připomíná skrze mýty a pohádky, protože vlastní schopnost jasnozření tohoto světa si podržela do novověku jen hrstka lidí. Z jejich výpovědi se můžeme dozvědět více také o elementárních bytostech vody.

Například podle R. Steinera jsou odnoží hierarchie andělů, jejich vědomí žije v proudění tekutin, jejich éterné tělo je tvořeno chemickým éterem. Bez jejich spoluúčasti by nemohlo na světě dojít k žádné přeměně látek a přirozeně ani k jakékoli změně forem ve světě živé přírody.

Podle současného badatele v této oblasti, Slovince M. Pogačnika, existují elementární bytosti současně na dvou rovinách bytí: jejich tělo není materializováno, ale má podobu silového víru, vibrujícího na vitálně-energetické rovině; jejich vědomí sídlí na emocionální úrovni, nikoli na mentální jako u člověka. Podle Pogačnika můžeme mezi vodními elementárními bytostmi rozlišovat tři skupiny či úrovně rozvinutí. Úlohou bytostí na první, nejnižší úrovni, kam patří vodní žínky, mořské panny (undiny), vodníci či duchové rovnováhy, je prý udržovat rovnováhu uvnitř zemské kůry, rozvádět po krajině životní sílu vody, nebo třeba jen vyrovnávat převahu ženské kvality vody, což je například úkolem vodníka. Ke druhé úrovni rozvinutí vodních bytostí patří rusalky, vodní bohyně, propůjčující pramenům, řekám, jezerům nebo lužním oblastem svou individualitu. K nejvyšší úrovni rozvinutí mají patřit královny rusalek či krajinné rusalky, které ve své oblasti chrání všechny elementární bytosti. Kvalita vody, která se promítá do pohádek o *živé vodě*, se prý vztahuje právě k té regenerativní síle vody, udržované elementárními bytostmi vody.

Zde jsme však vstoupili na půdu méně jistou než u éterné úrovně vody, kterou si lze pomocí různých metod ověřit. U těchto vyšších úrovní většině lidí zbývá buď uvěřit sdělovanému nebo se pokusit o rozvinutí vlastního vnímání. A to je nezbytným předpokladem i pro poznání vody.

U pevných předmětů si můžeme při znalosti jistých zákonitostí lehce představit způsoby jejich pohybu. U vody tomu ale tak není! Na přímý podnět k pohybu reaguje voda rozmanitostí pohybů a forem, které nás musí uvádět v úžas — právě proto, že naše myšlení je zakotveno v oblasti pevných předmětů. U fenoménu voda se statickými pojmy nevystačíme. Vodní říše je říší pohybu, říší vzníkání a zanikání, říší probíhajících procesů... Pokus předvídat jednotlivé formy pohybu většinou ztroskotá. Teprve tehdy, uvedeme-li do pohybu

obrazy naší představivosti, rozpohybujeme-li naše myšlení, dosáhneme v tomto ohledu určitého pokroku. Svět tekutin vyžaduje přiměřený způsob myšlení: „tekuté“ představy, pohyblivé obrazy. Voda nás vyzývá k proměně našeho poznávání; naše myšlení je vybízeno k tomu, aby si nejdříve osvojilo povahu toho, co má být pochopeno. Poznat (*živou*) vodu předpokládá nejprve *oživit* své myšlení.

